

УДК 336+339.747

РУХ «ЗАХВАТИ УОЛЛ-СТРИТ» ЯК НАПРЯМОК ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ

М.А. Заєць, к.е.н., доцент

В.С. Трушкін

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Заєць М.А., Трушкін В.С. Рух «Захвати Уолл-стріт» як напрямок подолання фінансово-банківської кризи.

В статті розглядаються причини виникнення світової фінансово-банківської кризи і можливі напрями виходу з неї. В якості альтернативи діючого економічного порядку пропонується демонополізація фінансового капіталу і створення малого і середнього фінансового бізнесу.

Ключові слова: фінансово-банківська система, криза, фондовий ринок, акціонерний капітал, вкладники, проценти, демонополізація

Zaets M.A., Trushkin V.S. Движение «Захвати Уолл-стріт» как направление преодоления фінансово-банковского кризиса.

В статье рассматриваются причины возникновения мирового финансово-банковского кризиса и возможные направления выхода из нее. В качестве альтернативы действующему экономическому порядку предлагается демонополизация финансового капитала и создание малого и среднего финансового бизнеса.

Ключевые слова: финансово-банковская система, кризис, фондовый рынок, акционерный капитал, вкладчики, проценты, демонополизация

Zaets M.A., Trushkin V.S. Movement «Occupy Wall Street» as the direction of overcoming financial and banking crisis.

The article discusses the causes of the global financial and banking crisis and possible ways out of it. As an alternative to the current economic order is proposed monopolization of finance capital and the creation of small and medium-sized financial business.

Keywords: financial and banking system crises, stock market, equity investors, interest, demopolization

Характерним для розвитку людства в останні десятиріччя являється подальше розширення суспільства на багатих і бідних. Співвідношення між найбагатшими верствами населення і середнім класом досягає 40:1, тоді як в Швеції і Норвегії 6:1. Особливо різюча різниця в доходах населення пострадянських країн в т.ч. в Україні 36:1. Наприкінці ХХ ст. і на початку ХХІ ст. різко виросла кількість мільярдерів в країнах Східної Європи, в Китаї і інших країнах Азії, в США, разом з тим більше 1,5 млрд. населення світу потерпає від нестачі продовольства [2].

Аналіз досліджень та публікацій по темі

Якщо такі мільярдери як Білл Гейтс приносять користь всьому людству і займаються гуманітарною допомогою і меценатством, то переважна більшість накопичує капітали за рахунок фінансових пухирів і пірамід, а також шляхом приватизації народних надбань. Такий стан справ породжує хвилю стихійних протестів в країнах Близького Сходу і Західної Африки.

В цьому ряду подій особливо виділяється рух «Захвати Уолл-стріт». В протестантах переважно білі громадяни Америки. Це не безробітні, не обездолені, не пролетарії. Протестує середній клас – хребет американського суспільства. На штурм іде більшість, вона не бажає мати в світі фінансових пухирів і пірамід. Навіть страховий фонд Європейського співтовариства заздалегідь офіційно заявляє, що він в основному буде наповнятися не реальними грошима, а різного роду фінансовими фантиками.

Рух не потребує повернення до старого ринкового капіталізму, не домагається реставрації державно-бюрократичного соціалізму. Він вимагає радикальних, революційних змін, але в сучасному постіндустріальному суспільстві.

На початку ХХІ ст. лідери держав, збираючись в різному складі від 20-ти, і навіть 7-ми президентів чи прем'єрів, в супроводженні сонму радників гадають, як жити далі. Ліберальні економісти вимагають ще більш вільного ринку. Ринкові практики на чолі з лідером фінансових спекулянтів Дж. Соросом вимагають більш жорсткого державного контролю і введення колективної відповідальності за те що відбувається.

Після чергового обговорення у європейських лідерів в кінці-кінців з'явилась «термінова необхідність» прийняття антикризових заходів.

Керівники всіх рангів прийшли до висновку, що причина всіх негараздів приховується в слабкості і фінансової системи і дефіциті грошових коштів. Суспільство переконують – необхідно наповнювати банки грошима, і економіка, сама, по волі «невидимої руки ринку» підніметься і вийде з кризи. Неокласична економіка являється теоретичною основою вільного ринку. Вона безальтернативно прийнята провідними політичними силами в світі, які стоять коло стерня державної влади. Банки визначаються комерційними підприємствами, а головна мета комерційних підприємств – накопичення прибутку. Але, як було сказано ще К. Марксом «Немає такого злочину, перед яким би зупинився капіталіст, якщо норма прибутку складає більш 15%» [1].

Основні результати дослідження

Конкуренція повинна і зобов'язана регулювати і перебороти всі проблеми в світі. Її роль в економіці вперше визначена англійським економістом Адамом Смітом в кінці XVIII ст. Він рахував, що основним стимулом економічної активності людини являється приватна зацікавленість. Переслідуючи її, люди повинні об'єктивно задовольняти потреби один одного.

А. Сміт рахував, що тільки при вільному пересуванні капіталу, товарів, грошей, людей ресурси суспільства можуть бути використані оптимально. Державна регламентація функціонування промисловості і внутрішньої торгівлі повинна бути скасована. Але «невидима рука», як показує історичний досвід, не тільки не справляється з відведеною їй роллю регулятора, а конкуренція не призводить до загального процвітання навпроти, вона постійно безсоромно залізає в чужий карман. А нас продовжують настійливо переконувати в необхідності ще більшої свободи в економіці.

В повній відповідності з законами вільного ринку банки прагнуть до максимального прибутку. В цьому прагненні вони створили ринок для себе і назвали його фондовим. На ньому продаються і купуються гроші і багато чисельні їх сурогати. Далі в повній відповідності з канонами жанру ними проводиться скорочення невиробничих витрат. Для фондового ринку невиробниче – це сфера матеріального виробництва, сфера реальної економіки. Звернемось до основоположника теорії капіталізму К. Маркса. До його базової формули «Г-Т-Г'» Г – це гроші, Т – товар і штрих – це добавлена вартість, яка створюється в процесі виробництва товару. в виробництві цього самого штриха і заключається добробут народу, його дійсне і майбутнє [1]. Фінансисти провели просту операцію – ліквідували невиробничу для себе складову – товар. Відкіля ж йому братися в такому випадку?

Власне говорячи, економіка і народ для «капіталізму фінансових управляючих» вже не тільки не важливі, а просто заважають. Фондовий ринок із інструменту розвитку перетворився в інстру-

мент стагнації, в «фінансові казино», а гроші із способу виміру економіки перетворились в товар.

Глобалізація фондового ринку давно вивела фондовий ринок з-під контролю любих державних і наддержавних структур.

Саме катастрофічне закладається в тому, що він в силу свого непомірного зросту потребує постійно наростаючого притоку капіталу.

Наслідком цього нічим не зупиненого безконтрольного зросту являється відкритий шантаж фінансовими гравцями урядів практично всіх державі всіх міжнародних фінансових структур в виді нових вимог виділення фінансових ресурсів на продовження гри.

Робити це можна шляхом перерозподілу на користь фінансової системи надходжень від податків. Як наслідок пропонуються заходи щодо підвищення пенсійного віку, приватизації державної власності, приватизації систем охорони здоров'я, освіти і інші дійства під прапором «лібералізації» економіки. А методом вирішення всіх проблем являється дерегулювання економіки.

Необхідність змін правил і процедур роботи економічної системи розуміють всі без винятку. Навіть міжнародні фінансові спекулянти вимагають «підрегулюйте нас».

Вже 20 років ми бачимо, як фінансові генії спасають нас і весь світ від катастроф. Але з залізною невідворотністю виникають всі ті ж, повторюються кризи. Сутність їх одна: фінансово-номенклатурна олігархія з роллю керівника цивілізації XXI ст. не справляється. Не справляється – не дивлячись на те, що узурпувала вагому частину надбань суспільства.

За нездатністю сучасної фінансово-номенклатурної олігархії керувати світом стоїть, насправді, величезне здрибнення еліти та її «посередність». Але за персоналіями необхідно побачити дещо більш фундаментальне. воно в тому, що вичерпано весь потенціал грошей і грошових механізмів, потенціал монетаризму. Більш того, вичерпуються можливості і резерви всього економічного підходу. Оскільки наша Україна стала частиною цього світу (на жаль чи на щастя), але тільки в ролі «шістки», яку хазяї запрошують, або ігнорують, то рух «Захвати Уолл-стріт» - це рух і за нас і для нас. Сутність фінансового капіталу не в грошах, кредитах, процентах, акціях і інших атрибутах ринкової економіки. Сутність його в тому, що він монополізував ці ринкові інструменти, взяв їх під контроль, перетворив в ринкові тільки по формі, а по суті – в командні, адміністративні. Зробив з ними те, що з ними колись зробив бюрократичний соціалізм.

Командування при радянському соціалізмі було командуванням одного центру радянської бюрократії. Та командування, навіть оформлене як засідання, чи форум двадцяти чи семи керівників провідних країн, командування зграї олігархів – командування поліцентричне. Воно більш загрозове ніж державно-бюрократичний держмонополізм. Замість однієї влади діє декілька сил. Керівництво втрачає довго строковість і стійкість. Ще

більш загрозливе те, що серед декількох центрів завжди з'являються паразитуючі.

Радикальні класики періоду великих потрясінь адекватно оцінювали співвідношення суспільних потреб з потребами особистості. Вони розглядали капіталізм не тільки як клас експлуаторів, але і як особливу породу талановитих людей, підприємців в істинному розумінні цього слова, новаторів, що створюють нові продукти, безпосередньо реалізуючи фундаментальні процеси розвитку людства.

Вельми характерні в цьому напрямку роботи теоретика економічної думки Йозефа Шумпетера, написані на початку ХХ ст., але визнані тільки зараз.

По його визначенню головною фігурою, здійснюючою нові виробничі комбінації, являється підприємець – «новатор». Це не обов'язково власник. Ним може бути директор, адміністратор, засновник, менеджер. Підприємець – той, хто може запроваджувати нове в практику в виробництво. Його основна якість – постійний пошук, готовність ризикувати, запроваджувати нововведення в господарську діяльність [3].

Стимулом для підприємницької діяльності, безсумнівно, послуговує прибуток, який виникає тільки при запровадженні нових виробничих комбінацій. Умова для новаторських прагнень підприємця – «ефективна конкуренція» (конкуренція нових продуктів, нових форм організацій і т.ін.). В цьому випадку монополієне положення автора і організатора запроваджень може грати і грає позитивну роль. Таку діяльність Й. Шумпетер визначив як економічний розвиток. За етапом розвитку, по його визначенню, йде етап економічного зростання. В цей процес включаються капіталісти, які отримують прибуток від кількісного зросту запропонованих товарів, впритул до насичення ринку. Держава, володіючи максимально можливим переліком і обсягом ресурсів різного виду, встановлює порядок і правила зростання, розвитку і пом'якшує періоди зменшення і підйому.

Вільний ринок і конкуренція, густо замішані на індивідуалізмі, без всякого сумніву грають не тільки негативну, але позитивну роль. Суспільство не може просто утилізувати систему, створивши чергову світову революцію. Хоча такі гасла вже звучать. Бачити в цьому єдино можливий шлях розвитку було б неправильно.

Вельми складно запідозрити в нелюбові до свободи такого патріарх анархізму, як князь П.А. Кропоткін. В статті «Взаємодопомога як фактор еволюції», критикуючи соціальний дарвінізм, лежачий в основі ринкової економіки, він описує феномен кооперації. Та приходить до висновку, що кооперація і взаємодопомога, а зовсім не конкуренція являються найбільш важливими факторами в еволюції видів і спроможності до виживання.

Практично паралельно з капіталістичною економікою розвивалась і кооперативна економіка, яка по праву вважається рівнозначним сектором поряд з капіталістичною і державною.

На жаль, поняття кооператив і кооперація в часи горбачовської перебудови було настільки скомпрометовано, що сприймається на рівні лайки.

Російська кооперативна економіка, досягнула феноменальних успіхів на початку ХХ ст. не має нічого спільного з кооперативами перебудови.

Феномен російської кооперації закладається в тому, що вона організувала в економічну структуру широкі маси населення, якраз виробників продукції, власників засобів виробництва, повновладних керівників основної виробничої одиниці російської економіки, селянську сім'ю.

Вони не висували лозунг «Захватимо разом», розуміючи всю безперспективність таких дій.

Унікальним явищем можна рахувати створення в 1911 році Московського народного банку як центрального банку російської кооперації. Організаційні принципи та ідеологію цього банку можна впевнено пропонувати як основу побудови фінансової системи, відмінної від діючої в дійсний час і проти якої протестує весь світ.

Ідеологія «захвату Уолл-стріту» повністю співпадає і включає дві стратегії.

Перша – демополізація фінансового капіталу в дусі знаменитого антитрестівського законодавства США. Ліквідація нинішніх банків. Ліквідація бірж. Створення малого і середнього фінансового бізнесу з появленням реальної вільної ринкової конкуренції. Вона необхідна сучасній економіці, що глобалізується.

Другий напрямок радикальних змін повинно торкатись тої частини фінансового сектора, яка зв'язана зі всією економікою. Ця частина фінансового капіталу повинна бути націоналізована. Передана в руки держави.

Зупинимось більш детально на цих стратегіях.

«Захват банків». Мова повинна йти про повну ліквідацію нинішніх приватних банків, як колись ліквідували поміщицькі латифундії.

Для збереження коштів громадян створити мережу ощадних кас. З обмеженням сфери їх діяльності громадянами одного міста або району.

При цьому ці каси можуть бути і кооперативними і приватними, і муніципальними. Їх повинно бути не менше 10 в кожному районі. Вони повинні конкурувати.

Не один вкладник не повинен розміщати вклад розміром більше 1% від загального капіталу і не може мати вклади більше ніж в трьох касах.

Ощадкаса виплачує проценти, які не перевищують рівень інфляції. Для цього вона зберігає свої гроші в особливому підрозділі державного банку і від нього отримують «антиінфляційний» процент і доплату до нього для свого функціонування.

Для вільних коштів приватного бізнесу замість банків треба створити спілки взаємного кредитування. В них вкладають гроші з метою отримання процентів, а вони дають кредити тільки приватному бізнесу.

Для забезпечення демонополізації створюється система «страховок». Власник товариства не

повинен мати більше 10 і не менше 5 процентів загального капіталу. Не жоден вкладник не може мати вклад більше 1% загального капіталу товариства. Не один кредитор не може отримати в якості кредиту більше 1% загального капіталу товариства. Територія в межах якої діє товариство – регіон. В регіоні повинно бути не менше 10 товариств. Кожне з яких не може мати капітал більше 1% загального надбання регіону.

Товариство отримує прибуток від кредитів. Але прибуток може поступати власником товариства в розмірі, який не перевищує середній прибуток кожного з вкладників товариства. Перевищена сума прибутку розподіляється між всіма вкладниками пропорційно їх вкладам.

При такому розподілі товариства не зможуть приймати участь ні в яких махінаціях: ні з процентами, ні з акціями. «Захват» біржі. Для ліквідації біржі необхідно ліквідувати майже всі нинішні функції акціонерного капіталу.

Акція повинна залишатись інструментом «співучасті» її власника у власності компанії і в доходах від цієї власності. Власник акції купує її у акціонерного підприємства. Продавати її на сторону він не має права. Він має право тільки повернути свої акції назад підприємству. А воно зобов'язано їх купити. Один акціонер не може мати більше 1% акцій акціонерного капіталу, і не може бути акціонером більше ніж трьох організацій.

За акціями функція переливання капіталу залишається в обмеженому обсязі – один раз на рік держава проводить ярмарки, на яких акціонерні товариства можуть продавати вільні акції в розмірі для кожного покупця не більше 1% всього капіталу. Прийдеться розстатися з ілюзією «народного капіталізму» заснованого на розподілі акцій серед робітників. Особливо наглядно проявилась у нас, в Україні. Немає прикладів, щоб

акціонерні підприємства формою участі населення в реальному підприємстві.

Одержавлення фінансового сектора. Вирішальною частиною фінансового сектора економіки стають державні фінансові установи. Це державний банк і його спеціалізовані банки. Серед них ті, які оперують як з товариствами взаємного кредитування, так і з ощадними касами, а також які проводять ярмарки акцій.

В мережі державний банк – банк кредитування реального сектору економіки. Кредитувати ні ощадкаси, ні товариства взаємного кредитування держбанк не має права. В мережі держбанку також банк інвестицій в житлову галузь і банк венчурного (ризикового капіталу) – насамперед для модернізації. Особливий банк в мережі держбанку – той, який оперує з підприємствами державного сектора – Держпромбанк. Потрібен і державний земельний банк.

Висновки

Державні банки не повинні мати за мету отримання прибутку. Отримуваний ними процент повинен замінювати витрати. Головне завдання держбанків – сприяння розвитку економіки. Кредити держбанку повинні бути дешевими. Доречі, ісламські банки взагалі не визнають процент. Держбанк повинен бути публічною відкритою організацією. Якщо у громадян є гроші які не поміщаються при прийнятих правилах ощадкаси, нехай вкладають їх в держбанк, те ж саме для коштів приватного бізнесу. При таких умовах в основному не зможе функціонувати прошарок рантє. Більш менш високі доходи можуть мати тільки ті, хто інвестує їх в реальний сектор економіки прямо або через придбання акцій.

В таких умовах великі гроші треба буде зберігати в держбанках. Вкрадені чи отримані в виді хабарів туди не розмістити. Для таких грошей залишається варіант скляної банки.

Список літератури:

1. Капітал Т.1, 2. / Марке К.
2. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у сучасній світової економічної системи / За редакцією: Ю.Г. Козак, Яцек Szoltysek, Теймураз Шенгелія - Київ: Освіта України, 2011
3. Теорія економічного розвитку / Шумпетер Й. - М.: Прогресс, 1982

Надано до редакції 25.05.2012

Заєць Микола Артемович / Mykola A. Zaets
valentinazaec@mail.ru

Трушкін Володимир Степанович / Volodymyr S. Trushkin

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Рух «Захвати Уолл-Стріт» як напрямок подолання фінансово-банківської кризи [Електронний ресурс] / М.А. Заєць, В.С. Трушкін // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 2 (3). – С. 195-198 – Режим доступу до журн.: <http://www.economics.opu.ua/n3.html>